

L'activació de la junta escalenca motivà que, de gener a maig de 1935, es produís l'alta consecutiva de 3 altres escalencs com a socis de l'entitat: Martí Solés, Rafel Sureda i Rossend Oliver, amb els números 695, 696 i 697, respectivament. A les acaballes d'aquell any, ingressà com a nou soci Salvador Cros, encara que també se'n perdé un, ja que en Pere Sureda expirà el darrer alè. La llista d'associats de l'Escala de l'entitat Amics de l'Art Vell es completaria durant el primer semestre de 1936, quan s'incorporà el darrer soci de la delegació escalenca, en Josep Paradís.

L'esclat de la Guerra Civil el juliol de 1936 suposà un alentiment de l'activitat de la delegació escalenca. Durant el conflicte bèl·lic, el més probable és que l'entitat escalenca es dissolgués el març de 1938, doncs a partir d'aquest moment no es conserven els rebuts de pagament que l'associació expedia als seus associats⁷⁷.

Cal destacar que 1/4 part de la delegació escalenca també estava compromesa políticament. El president de l'entitat, Lluís Pujol, era barber d'ofici i un home culte, secretari del Comitè Antifeixista escalenc i un enardit defensor de l'anarquisme. El seu amic i soci, Juli Molinas, també era d'ideologia d'esquerres. Tots dos amics hagueren d'exiliar-se a França.

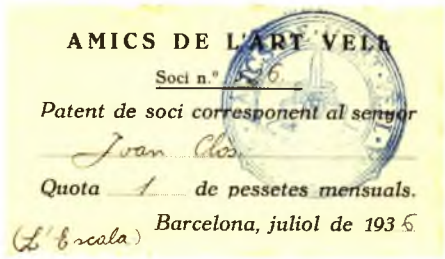
El tercer en discòrdia era Rafel Torres, qui va recollir els ideals republicans del seu avi i els va transformar en ideals llibertaris⁷⁸. No obstant això, el que sentencià a Rafel Torres van ser els seus càrrecs: va ser membre del Comitè Antifeixista, estigué al capdavant de la collectivització de la construcció i fou regidor municipal entre el 30 de juny i 15 de setembre de 1937, quan fou nomenat president-alcalde de l'ajuntament de la vila⁷⁹, alcaldia a la que hagué de renunciar el maig de 1938 pel fet d'haver-se d'incorporar a files. Se'l destinà a fortificacions a Organyà i més tard se l'envià a diversos fronts, dels quals s'hagué d'allunyar perquè tenia les tropes franquistes als talons. Des de Vic es traslladà a peu fins a l'Escala i, en arribar a la població, veié com els seus coneguts eren ja tots fugits. La tarda del 8 de febrer de

Retrats a l'oli, fets per B. Bofarull (1999), de Rafel Torres i Joan Massanet, secretari i vocal de la Junta delegada d'Amics de l'Art Vell a l'Escala./ Fotos: Ildefons Clos.

Les persones que conformaren la delegació escalenca d'Amics de l'Art Vell foren, per ordre d'inscripció:

Núm. soci	Nom i cognoms	Ofici
115	Lluís Pujol i Massaguer	Barber
116	Juli Molinas i Gelada	Pescador
361	Arquímedes Ballester i Gelada	Fondista
362	Pere Sureda i Maranges	Secretari municipal
363	Jesús Ma. Isern i Galceran	Metge
526	Joan Clos i Comas	Empleat FECSA
530	Rafel Torres i Bofill	Mestre d'obres
555	Joan Massanet i Juli	Farmacèutic
695	Martí Solés i Balaguer	Flequer
696	Rafel Sureda i Solés	Botiguer
697	Rossend Oliver i Batlle	Pastisser
743	Salvador Cros i Sala	Secretari municipal
1215	Josep Paradís i Bosch	Hoteler

Rebuts de dos socis d'Amics de l'Art Vell a l'Escala, concretament de Lluís Pujol (president) i Joan Clos (tresorer). / Cedits per Josep Clos i Blanco.

1939, hores abans de l'entrada de les tropes franquistes a la vila escalenca, emprengué un llarg viatge que, un cop travessades les Alberes, el conduïren al seu destí: l'exili francès⁸⁰.

Per tant, es pot veure com la Guerra Civil també va suposar una forta estocada per a la delegació escalenca de l'entitat d'Amics de l'Art Vell. A partir de l'any 1939, aquells passos que s'havien iniciat en la protecció, conservació i restauració del Patrimoni

patiren una forta regressió que no va saber paliar ni la *Sociedad de Amigos de Ampurias* que es va crear el 1940⁸¹, una eina de plataforma que Martín Almagro i Basch (1911-1984), el nou director de les excavacions afí al règim, emprà per obtenir recursos per pagar les campanyes a Empúries, però també per al seu propi ascens en el sí de la jerarquia de càrrecs culturals de l'Espanya franquista, doncs el 1968 assolí el càrrec de director del Museu Arqueològic Nacional de Madrid.